

ARE NEGATIONS OF ANALYTIC PROPOSITIONS MEANINGLESS?¹

This collection encompasses thirteen papers in English and German that were read in the international Wittgenstein symposium “Transcendental versus Grammatical Phenomenology”, which was held at the University of Castilla-La Mancha in Toledo (Spain) on September 5-7, 2007².

Taking into consideration both the title of this collection and the symposium’s title, one might expect that all the papers are devoted to Wittgenstein’s philosophy aspects related to Edmund Husserl’s work and philosophical tradition descending from it. But this is not the case as this collection is not devoted solely to this topic. Moreover, it lacks unity both in respect of themes and the style.

In majority of papers Wittgenstein’s views on different issues are compared with the views of other philosophers. Pirmin Stekeler-Weithofer and Wilhelm Lütterfelds compare Wittgenstein’s philosophy with that of Georg Hegel. Jocelyn Benoist makes comparisons between Wittgenstein’s and Edmund Husserl’s conceptions of intentionality. Jesús Padilla Gálvez also compares Wittgenstein with Husserl, exploring intricate problems of philosophy of seeing (*Sehen*). Sabine Knabenschuh de Porta tackles a complicated question: in which respects conception of phenomenology differs in Wittgenstein’s works and in those by the authors traditionally classified as phenomenologists? Norberto Abreu e Silva Neto compares Wittgenstein’s and Karl Marx’s conceptions of philosophy. Azelarabe Lahkim Bennani

investigates differences between Wittgenstein’s views on religion and those held by representatives of dialectical theology.

Other authors to a lesser or greater extent confine themselves to the analysis of views held by Wittgenstein himself, e.g. Alejandro Tomasini Bassols explores his views on religious experience and Eric Lemaire – the method of his early philosophy. Others devote most attention not to the writings of Wittgenstein but to the problems investigated by him, such as nature of analytic propositions (Hans-Johann Glock), aspect perception and paradigm change in science (Michel Le Du), significance of emotions in the process of emergence of thought (Miguel Ángel Pérez Jiménez), properties of pictures (Andreas Roser).

In regard to the style texts are also very varied: one can find here not only typical examples of analytic and continental philosophical styles but also such works as “Grammar of Pictures: Screenplay of Multimedia Presentation” (*Die Grammatik der Bilder: Drehbuch einer Multimedia Präsentation*) by Andreas Roser. The style of this text can be called experimental as in numerous footnotes no references to scientific papers by other authors are provided, and instead of this Roser offers descriptions of pictures which (as one might guess) were shown during the reading of this text in the symposium. However, these descriptions are hardly of the same value as scientific references.

In spite of the fact that a number of papers are of high quality, this collection has a drawback as it lacks a single unifying theme. The majority of authors cite Wittgenstein in their papers, but this cannot make up for the lack of unifying theme. On the contrary, as the examples provided above show, Wittgenstein’s works contain analyses of miscellaneous problems,

¹ Gálvez, J. P. (Ed.) 2008. *Phenomenology as Grammar*. Frankfurt a. M.: Ontos Verlag.

² For more information on this event, see the following Internet page: <http://www.uclm.es/profesorado/jpadilla/wittgenstein%5F07/>

and it is possible to find connections or unexpected similarities with authors representing very diverse philosophical traditions. As it was already mentioned, one could expect the collection's title to represent its unifying theme; it is also reasonable to expect this theme to be presented in the introduction of the collection. However, few papers in this collection have evident connections with the collection's title, the exception being the following papers: "Phenomenological Problems of Seeing" (*Phänomenologische Probleme des Sehens*) by Jesús Padilla Gálvez and "Phenomenology versus Phenomenological Problems. The Wittgenstein's Parallaxic Solution" (*Phänomenologie versus phänomenologische Probleme. Die Parallaxtische Lösung Wittgensteins*) by Sabine Knabenschuh de Porta. Introduction by Jesús Padilla Gálvez briefly explores the differences between Hegel's, Husserl's and Wittgenstein's conceptions of phenomenology. Such information can be useful for in-depth readers of the two papers mentioned above as well of the ones related to Hegel, but I have found no explanation how these and all the remaining papers in this collection are related. It is perfectly possible that the unifying connection exists, but it seems that the author of the introduction did not put enough effort in making this connection apparent for everyone. Therefore one cannot but conclude that intended readers of those papers would be specialists investigating different unrelated topics. If *this is right*, then (a) one should regret that there is no index of subjects and names at the end of the collection and summaries of papers are not provided in the introduction; (b) the best one can do when writing a review for such a collection is to intentionally confine oneself to a single problem from the numerous ones discussed here not insisting that this single problem is somehow related to the others³. Henceforth I

³ Among the numerous advantages offered by such a decision, especially the following ones deserve to be mentioned: lack of space and a strong desire to leave more room for other reviewers.

will rely on the assumption that this is right and concentrate on some questions explored in one of the papers – "Necessary Truth and Grammatical Propositions" by Hans-Johann Glock⁴.

Glock (69–73) advances so-called "normativist" account of analytic propositions and provides answers to some objections directed against it by Javier Kalhat⁵. This account is ascribed to the later Wittgenstein both by Glock and by Kalhat. Here is an example of analytic proposition discussed by them:

1. All bachelors are unmarried

I do not know whether it is right to ascribe normativist account to Wittgenstein – some scholars⁶ claim that no answers to traditional philosophical questions should be ascribed to him; they believe he thought all those questions to be hopeless. Still and all, Glock's views deserve to be discussed.

The main claims of normativist account could be briefly summarized as follows⁷. According to Glock (p. 68), analytic propositions are "grammatical propositions": they express rules

⁴ This paper is currently also available online at: <<http://www.zora.uzh.ch/5628/>>.

⁵ Kalhat, J. 2008. "Has the Later Wittgenstein Accounted for Necessity?" *Philosophical Investigations* 30 (1): 6–9.

⁶ E. g. Rorty, R. 1982 (1976). "Keeping Philosophy Pure: An Essay on Wittgenstein", in *Consequences of Pragmatism (Essays: 1972–1980)*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 31–6.

⁷ For further explanations see Glock, J.-H. "Necessary Truth and Grammatical Propositions", 63–68; Kalhat, J. 2008. "Has the Later Wittgenstein Accounted for Necessity?", 1–6; also Glock, J.-H. 2008. "Necessity and Language: In Defence of Conventionalism", *Philosophical Investigations* 31(1): 24–25. Two terminological remarks should be made here: firstly, as Glock seems to be using terms "proposition", "sentence" and "statement" interchangeably, the author of this review chose to do likewise; secondly, Glock does not use term "meaningless", but only talks about sentences which are "nonsense" and do not count "as a meaningful description of reality" (p. 68).

for the correct use of at least one of their constituents (e.g. in the case of (1) – the words “bachelor” and “unmarried”). Sentences contradicting grammatical propositions are meaningless (in the existing language), and since it is impossible for a sentence contradicting grammatical propositions to be meaningful, grammatical propositions are irrefutable, Glock says (p. 68). He emphasizes that they could be called true, but claims that when such a proposition is called true, it only means that the rule it expresses is in force. According to normativist account, analytic proposition is true not in virtue of the meaning of its constituents – it determines that meaning. For example, (1) is true not because of the meaning of “bachelor” and “unmarried”; but together with other existing rules that use these words, (1) determines the meaning of “bachelor” and “unmarried”. Although Glock thinks that when calling analytic propositions true we use the word “true” in unusual way, he claims (p. 69) that such propositions can occur in true or false statements, e.g.

2. *If all bachelors are unmarried and Kant is a bachelor, then Kant is unmarried*

In my opinion, this account has counterintuitive consequences. For instance, it classifies

3. *Some bachelors are not unmarried* as a meaningless statement. But this requires rejecting the usual rules of logic: if (3) is meaningless then it cannot be equivalent to

4. *It is false that all bachelors are unmarried*

(I do not know whether Glock would classify (4) as meaningless or as false, but it is obvious that only two meaningful statements could be said to be equivalent or inequivalent.)

I think it would be less complicated to say that both (3) and (4) are false, not meaningless. This could be additionally confirmed by the observation that such propositions as (3) or (4) could occur in other propositions that are not meaningless but intuitively true or false:

5. *If all bachelors are married and Kant is a bachelor, then Kant is married*

6. *If all bachelors are married and Kant is a bachelor, then Kant is unmarried*

Intuitions may differ. Maybe Glock would say that (5) and (6) are meaningless. But this seems to contradict his own claim that (2) is “a tautology quite independently of the conceptual connection between ‘bachelor’ and ‘unmarried’” (p. 70). If it were so, then all other propositions that have the same form (including (5)) would also be tautologies, not meaningless statements⁸.

Vytautas Grenda,
Vilnius Gediminas Technical University

⁸ For the lack of space, such propositions as “if all bachelors are unmarried, then all bachelors are married” and “if all bachelors are married, then it is false that all bachelors are unmarried” cannot be discussed here. Normativist account has additional drawbacks as well. Some of them are pointed out by Kalhat in the paper cited above. For further discussion see: Glock, J.-H. 2008. “Necessity and Language: In Defence of Conventionalism”; Kalhat, J. 2008. “Necessity and Language: The Gap Is Still Very Real”, *Philosophical Investigations* 31(3): pp. 227–236.

MONOGRAFIJA APIE SOCIALINĖS KATALIKYBĖS RAIŠKĄ LIETUVOJE¹

Prieš keletą metų prof. Valdas Pruskus išleido monografiją „Socialinė katalikybė tarpukario Lietuvoje“ (2001), kurioje gana išsamiai atskleidė jaunosios kartos katalikų intelektualų puoselėtas socialines ir politines nuostatas, įkvėptas socialinės katalikybės idėjų. Autorius ir toliau lieka ištikimas pasirinktam tyrimo objektui.

Naujoji monografija „Socialinė katalikybė Lietuvoje. Laiko iššūkiai ir atsako trajektorijos (XIX a. antroji pusė – XX a. pradžia)“ (Vilnius: Leidykla „Technika“, 2008. 408 p.) savaip pratęsia pasirinkto objekto tyrimus. Šis tyrimas žvilgsnis nukreiptas į XIX a. antrosios pusės ir XX a. pradžios Lietuvos tautinio atgimimo laikus, kai katalikų intelektualai stovėjo pirmose nepriklausomybės atgavimo ir socialiniu požiūriu teisingesnės santvarkos sukūrimo vilties puoselėtojų gretose.

Autorius, remdamasis gausiais archyviniais šaltiniais ir literatūra, analizuoja esmines katalikų intelektualų nuostatas to meto socialinių problemų aspektu katalikų bažnyčios, ekonominio liberalizmo ir ortodoksinio marksizmo mokymų kontekste, atskleidžia visuomenės gerovės, saugos ir valstybės valdymo alternatyvų Lietuvai paieškas.

Vertindamas jas ne tik remdamasis išsamesnėmis europinės to meto katalikų socialinės minties raidos, bet ir nūdienos gyvenimo realijomis, gerokai išplėtoja bendrąją socialinės katalikybės teorinių išvalgų ir praktinių veiksmų to meto Lietuvoje vaizdą.

Autorius itin dėmesingas mūsų mažai nagrinėtam XX a. pradžios katalikiškojo modernizmo fenomenui ir jo skelbtų socialinių ir teologinių nuostatų percepcijai Lietuvoje.

Monografijoje parodoma, kad XX a. pradžios katalikiškasis modernizmas ir jo idėjos yra padariusios didelį poveikį to meto Vakarų

Europos šalių katalikiškajai visuomenei. Nors šios pakraipos katalikų intelektualų (A. Newmeno, A. Luazi, D. Tairelo, S. Minokio ir kt.) istorinis kritinis biblijos ir dogmų tyrimas, raginimas demokratizuoti bažnytinį gyvenimą, liturgijos pertvarka ir susilaukė nevienareikšmio vertinimo, o popiežiaus Pijaus X modernizmas buvo pasmerktas (1907), tačiau ilgainiui kai kurioms modernistų skelbtoms nuostatoms pritarė ir oficialioji bažnyčia. Neabejingi modernizmui buvo ir to meto lietuvių katalikų intelektualai.

Monografijos autorius atskleidžia lietuvių katalikų intelektualų požiūrį į modernizmą, jo nuostatų priimtumą, parodo jų pastangas jomis grįsti savo požiūrį opių to meto Katalikų bažnyčios ir socialinio gyvenimo klausimų atžvilgiu. Taip pat gan įžvalgiai atskleidžiamos priežastys, skatinusios pasauliečių inteligentų (Vydūnas, J. Lindė–Dobilas ir kt.) domėjimąsi modernizmu ir jo raiška. Remdamasis lietuvių protestantų darbais, autorius analizuoja ir šios konfesijos atstovų požiūrį į modernizmo skelbtas socialines ir teologines nuostatas, jų priimtumą. Tai leidžia geriau suvokti ir katalikų elgseną.

Autorius kreipia dėmesį į socialinės katalikybės idėjų ir praktikų sklaidą Lietuvos regionuose, ypač Vilniaus vyskupijoje, kur katalikų socialinis veikimas multietninėje aplinkoje ir tuomet keldavo didžiausią lietuvių ir lenkų įtampą, parodoma ne tik paini socialinė, ekonominė, tautinė padėtis, bet ir socialinio radikalizmo idėjų puoselėtojų veikimai, skatinę katalikus ieškoti tam tikrų atsako būdų (švietimo, kooperatyvų, ūkio draugijų ir kt.). Ši organizacinė ir praktinė katalikų veikla brandino tautos socialinę ir politinę sąmonę, klojo visuomenės gerovės, saugos ir valstybės valdymo alternatyvų paieškų pamatus.

¹ Pruskus, V. 2008. *Socialinė katalikybė Lietuvoje. Laiko iššūkiai ir atsako trajektorijos (XIX a. antroji pusė – XX a. pradžia)*. Vilnius: Technika. 408 p.

Argumentuotai, taikliai monografijoje parodoma, kad politinės demokratijos įgyvendinimą katalikų intelektualai siejo su tokiu valstybės ir visuomenės gyvenimo sutvarkymu, kuris kiekvienam piliečiui užtikrintų teisę ir galimybę naudotis rinkimų teise, spaudos ir žodžio laisve. Koks pats tos valstybės sutvarkymo ir valdymo būdas – konstitucinė monarchija ar respublika – ne tiek svarbu. Pagrindinis jo priimtumo kriterijus – kiek jis padeda žmogui siekti gerovės pagal krikščionybės nuostatas ir nepažeidžia žmogaus prigimtinių teisių. Tai priklauso ir nuo valdančiųjų išminties, ir nuo valdomųjų pilietinės brandos. Pastarąją ugdyti gali padėti savivalda. Ją katalikų intelektualai (ypač J. Staugaitis, S. Šultė, A. Kaupas) laikė efektyviausia visuomenės valdymosi forma.

Atskleisdami demokratinės savivaldos teigiamus bruožus ir jos keliamus reikalavimus individui, katalikų sociologai smerkė bolševikų propaguojamą „vienintelę teisingą“ visuomenės valdymosi formą – proletariato, o tiksliau – partijos diktatūrą. Pabrėždami žmogaus prigimtinių teisių (tarp jų ir teisės rinkti ir būti renkamam, o išrinkus – nuolat atsiskaityti savo rinkėjams) prioritetą ir būtinumą valstybei jas

gerbti, katalikai gynė individą tiek nuo autokratinės, tiek nuo totalitarinės valstybės („proletariato diktatūros“) visagalybės. Šitaip jie puoselėjo demokratijos ir tam tikro visuomeninio ir valstybinio gyvenimo sutvarkymo poreikį. Šios nuostatos skatino katalikų intelektualus užimti aktyvią socialinę poziciją, orientavo į jų praktinį įgyvendinimą.

Monografijos autorius yra gerai susipažinęs su šaltiniais ir literatūra nagrinėjamu klausimu (cituojamos literatūros sąrašas yra 760 pozicijų). Vengia ir kategoriškų vertinimų, stengiasi pateikti įvairių požiūrių. Tai suteikia darbui tolerantiškumo ir geranoriškumo dvasios.

Darbas įdomus, informatyvus, plečiantis mūsų istorinės, tautinės ir intelektualinės atminties ir savivokos ribas. Jame analizuojama medžiaga, pateikiami samprotavimai ir išvalgos keliai ir nemažai aliuzijų su šiandienos mūsų visuomenės ir katalikų bažnyčios gyvenimo realijomis, jos intelektualų visuomenės gyvenime verte.

Monografija, manau, bus įdomi specialistams, humanitarinių ir socialinių mokslų atstovams, filosofams, sociologams, istorikams ir visiems, kas domisi socialinės katalikybės raida ir raiška Lietuvoje.

*Doc. dr. Aldona Vasiliauskienė,
Lvovo nacionalinis I. Franko universitetas*